slight elevation, a hillfort bank, was visible was selected as the site of the trial trench in the hillfort's enclosure. 221 finds, mostly hand built pottery with brushed and smooth surfaces, a crucible foot, unworked amber, and osteological material were collected during the survey and evaluation (Fig. 3). The discovered sunken structures should be connected with the reinforcement of the hillfort's edge (object 1 and stones bound with clay) and a partially unearthed and excavated pole-construction building (objects 3–6) with an indoor open fireplace (object 7) (Figs. 4, 5). The AMS dating carried out on five samples from plant seeds discovered in the sunken objects yielded a date of 8th–6th century BC.

Gintautas Vėlius, Rokas Vengalis,

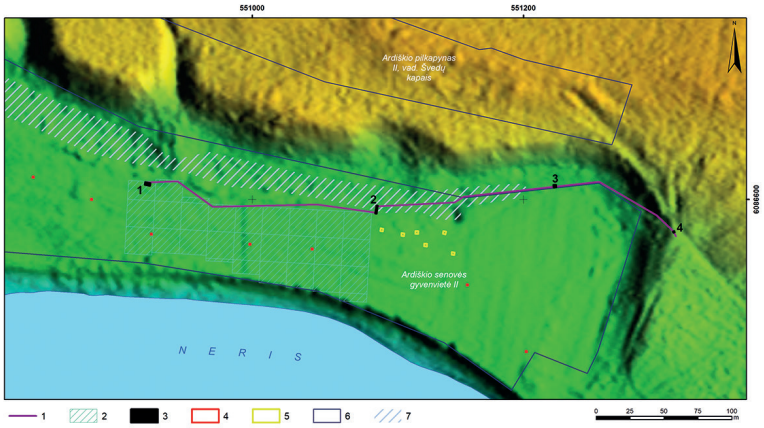
Ardiškio senovės gyvenvietė II

2017 m. tyrimai Ardiškio senovės gyvenvietėje II (Širvintų r., Kernavės sen.) vyko dėl žemės judinimo darbų, susijusių su į gyvenvietės teritorijoje esantį sklypą vedamu elektros kabeliu. Elektros kabelis buvo vedamas prastūmimo būdu, todėl tyrimai atlikti tik prastūmimui reikalingų prieduobių vietose. Suprojektuotos elektros kabelio trasos ilgis 420 m, prastūmimui reikėjo 4 prieduobių, kuriose atlikti detalieji tyrimai.

Tyrimų vieta yra dešiniajame Neries krante, pirmoje viršsalpinėje terasoje, besitęsiančioje 1,5 km PR–ŠV kryptimi. Terasos plotis šioje vietoje yra apie 100 m, virš dabartinio Neries vandens lygio ji pakilusi 6–8 m (H_{abs} 58,00–60,00m). Iš P ir PV ją juosia Neries upė, Š pakraštyje ribojasi su stačiu antros terasos šlaitu. Ties šlaito papėde pastebima daugiau nei 300 m besitęsianti apie 20 m pločio ir iki 1–2 m gylio dauba (1 pav.), kurios kilmė šiuo metu nėra visai aiški – galbūt tai senvagės liekanos?

Ardiškio senovės gyvenvietė II atrasta 2013 m., vykdant kompleksiškus Neries pakrančių žvalgomuosius tyrimus. Tuomet čia ištirti 9 šurfai, kuriuose aptiktas akmens ir geležies amžių bei ankstyvųjų viduramžių gyvenviečių kultūrinis sluoksnis su titnago radiniais, grublėtąja bei apžiesta keramika, geležies šlaku (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 114–115). 2014 m. R. Vengalis vienoje gyvenvietės vietoje ištyrė 6 šurfus, kuriuose išlikusio kultūrinio sluoksnio neaptikta, tačiau įžemio horizonte fiksuoti įgilinti objektai su radiniais, priklausančiais iki tol neidentifikuotam gyvenvietės apgyvendinimo etapui – I tūkst. pr. Kr. (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 68–71).

2017 m. prieš kasinėjant Ardiškio senovės gyvenvietę II, teritorijoje atlikti žvalgymai magnetometru. Žvalgymai buvo susijęs ne tiek su numatomais žemės judinimo darbais, bet labiau su moksliniais tikslais – siekiu gauti daugiau informacijos apie šią dar labai fragmentiškai tyrinėtą gyvenvietę – pagal spėjamų archeologinių struktūrų paplitimą identifikuoti intensyviausias jos zonas. Žvalgyta gradiometru *Bartington Grad 601*, 20x20 m dydžio kvadratais, pasirinkus 50 cm atstumą tarp sensorių ir 25 cm atstumą tarp signalų kiekviename profilyje. Išžvalgytas vientisas 9640 m^2 dydžio plotas gyvenvietės centrinėje dalyje (2 pav.). Gauti rezultatai parodė gana intensyvų teritorijos užterštumą geležinėmis šiukšlėmis, tačiau matyti, kad čia gausiai paplitusios ir su archeologiniais objektais sietinos anomalijos. Tarp tokių gausu tiek ryškių, tiek ir vos iš bendro fono išsiskiriančių anomalijų. Visos archeologinėmis traktuotinos anomalijos yra apskritos ar ovalios formos ir sietinos su įgilintais objektais – ūkinėmis duobėmis, židiniais, krosnimis. Jų tankumas yra gana didelis ir tolygus visoje žvalgytoje teritorijoje ištisai. Kitokio pobūdžio



1 pav. 2017 m. Ardiškio senovės gyvenvietėje II atliktų tyrimų planas: 1 – suprojektuotas elektros kabelis; 2 – magnetometriniai žvalgymai; 3 – 2017 m. tirti plotai; 4 – 2013 m. tirti plotai; 5 – 2014 m. tirti plotai; 6 – kultūros vertybių teritorijos; 7 – reljefe išsiskirianti dauba. R. Vengalio brėž.

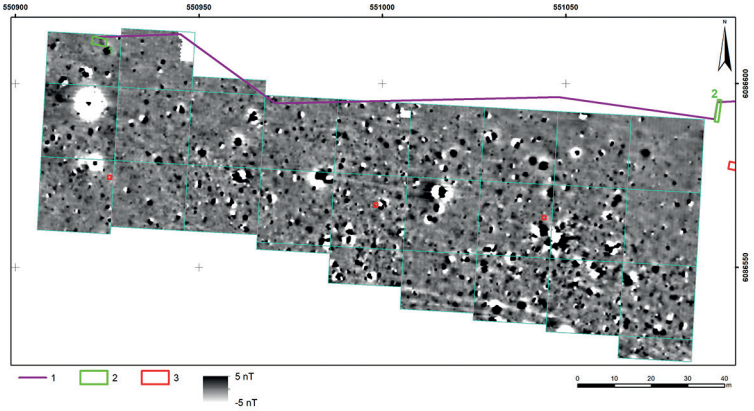
Fig 1. A plan of the 2017 investigation conducted at Ardiškis Ancient Settlement II: 1 – planned power cable; 2 – magnetometer survey; 3 – 2017 investigation areas; 4 – 2013 investigation areas; 5 – 2014 investigation areas; 6 – the cultural heritage territories; 7 – a depression conspicuous in the relief.

anomalijų, sietinų su pastatais, pilkapiais, įtvirtinimais, keliais ar panašiai, neužfiksuota.

Elektros kabelio prastūmimo prieduobėse ištirti 4 plotai, vienas nuo kito nutolę per 100–170 m, ir visuose juose aptikta skirtingo pobūdžio stratigrafija ir radiniai.

Plotas 1 tirtas suprojektuotos elektros linijos V gale, prie pat minėtos daubos (senvagės?) krašto (1 pav.). Jo dydis 4x2 m (8 m^2). Po armens sluoksniu iš karto pasiektas gelsvo smulkaus smėlio įžemis, kuriame išryškėjo vieno *objekto* kontūrai. Tai pailgas P–Š kryptimi besitęsiantis 80 cm pločio griovio formos įgilinimas, P ir Š dalyse išeinantis už ploto ribų. Objekto duobė buvo užpildyta dvejopu gruntu – P dalyje vyravo tamsiai pilkos spalvos smulkaus smėlio gruntas, o Š dalyje – juodas smulkus smėlis su gausia durpės priemaiša. Šioje dalyje taip pat buvo gausu smulkių medienos gabaliukų, kurie išliko, nors nebuvo visiškai suanglėję, o tik šiek tiek apdegę. Objektas taip pat išsiskyrė tuo, kad jo užpilde buvo itin gausu perdegusių akmenų, kurių didesnė dalis buvo visiškai suirusi, virtusi trupiniais. Kai kuriose vietose duobės užpildas susidarė ištisai vien tik iš suirusių akmenų trupinių. Kitokių radinių objekte aptikta labai nedaug – rastos vos kelios keramikos šukelės ir viena titnago nuoskala. Aptikta keramika priskirtina vėlyvosios grublėtosios keramikos stiliui, datuojama I tūkst. viduriu.

Plotas 2 tirtas centrinėje suprojektuotos elektros linijos dalyje, šalia 2014 m. tyrinėtos vietos (1 pav.). Jis kastas pievos pakraštyje, minėtos daubos šlaite. Ploto dydis – 6x1 m (6 m^2). Jo paviršius gana stipriai leidosi Š kryptimi – ploto Š galas buvo apie 1,15 m žemiau P galo. Ploto paviršiuje po velėna atsidengė rusvai pilkos spalvos 40–70 cm storio humusingo smėlio armens sluoksnis. Jis susiformavęs griovos šlaite, į šią vietą aiškiai užartas nuo į P nuo čia esančio anksčiau arto lauko. Šiame sluoksnyje aptikta keliolika įvairių laikotarpių tarpusavyje persimaišiusių keramikos bei titnago radinių. Po šiuo sluoksniu atsidengė stratifikuoti durpės,



2 pav. Ardiškio senovės gyvenvietėje II sudaryta magnetograma: 1 – suprojektuotas elektros kabelis; 2 – 2017 m. tirti plotai; 3 – ankstesniais metais tirti plotai; 4 – magnetogramos vertės. R. Vengalio brėž.

Fig. 2. A magnetogram made at Ardiškis Ancient Settlement II: 1 – planned power cable; 2 – 2017 investigation areas; 3 – earlier investigation areas, 4 – magnetogram values.

smėlingos durpės bei smėlio sluoksniai ir tarpsluoksniai. Bendras jų storis svyruoja nuo 40 iki 70 cm, o po jais visame plote pasiektas pilko smulkaus, galbūt aleuritingo smėlio įžemis. Durpių sluoksniai yra susiklostę natūraliai, dirvodaros procesų metu, tačiau bent jau kai kurie iš jų gali būti traktuojami ir kaip kultūriniai sluoksniai, nes juose rasta nemažai archeologinių radinių. Tarp radinių daugiausia pasitaikė keramikos, aptikti ir keli titnago bei gyvūnų kaulų radiniai. Taip pat rasta nemažai perdegusių ir neperdegusių akmenų, angliukų. Sprendžiant pagal sluoksnių struktūrą, šioje vietoje ūkinė veikla nevykdyta, o radiniai pateko čia iš į P nuo šios vietos esančioje sausoje terasoje greičiausiai buvusios sodybos. Šį faktą iliustruoja ir radinių išsidėstymas – gausiausia jų aptikta daubos šlaito viršutinėje dalyje, o tolyn į Š po truputį mažėja. Š gale radinių, išskyrus pavienius akmenis, iš viso nerasta. Vertikaliai radiniai pasiskirstę ne visoje storymėje, tik maždaug 20 cm storio durpių sluoksnyje. Sprendžiant pagal keramiką, visi aptikti radiniai turėtų būti iš vieno periodo, taigi šis sluoksnis greičiausiai susiformavo per gana trumpą laikotarpį.

Apibendrinant galima teigti, kad atlikti tyrimai kol kas neleidžia tiksliai įvardyti šioje vietoje esančios daubos kilmės. Tyrimų metu neaptikta nei aliuvinės, nei ežerinės kilmės nuosėdų, kurios leistų identifikuoti šioje vietoje buvus senvagę ar nedidelį stovinčio vandens telkinį. Visgi neatmestina galimybė, kad tokių nuosėdų galima būtų aptikti labiau į Š – toliau nuo daubos šlaito, centrinėje jos dalyje. O daubos šlaite susiformavusi durpė greičiausiai rodo arba seklaus stovinčio vandens telkinio (balos), arba tiesiog drėgnos vietos buvimą čia praeityje. Tirtame plote aptikta durpių storymė yra susiklosčiusi natūraliai, nepermaišyta ir stratifikuota. Atskiri sluoksniai skiriasi pagal mineralinės dalies (smėlio) priemaišą organinėse durpių nuosėdose ir rodo skirtingas jų formavimosi sąlygas atskirais etapais, ką galėjo sąlygoti ir greta gyvenusių žmonių veikla.

Durpių sluoksniuose aptikta apie 50 keramikos šukių (tikslus skaičius nenustatytas, nes kai kurie radiniai sutrupėję). Visa šiame sluoksnyje aptikta keramika yra labai vienoda, priskirtina vienam tipui (stiliui) (3 pav.). Ji visų



3 pav. Plote 2 aptikta kruopėtoji keramika. R. Vengalio nuotr.

Fig. 3. Sherds of pottery with grainy surfaces discovered in area 2.

pirma išsiskiria savo molio mase. Ji minkšta, greičiausiai gaminta su organikos (dumblo ar mėšlo?) priemaiša. Dėl to keramika lengva, labai trapi ir dažniausiai smarkiai nusidėvėjusiais paviršiais. Masės liesinimui naudotos balto akmens priemaišos, kurios susmulkintos dažniausiai iki 3–4 mm skersmens dydžio. Jos pasiskirsčiusios netolygiai – kai kur jų gausiau, kitur – gana retos. Vidinis šukių paviršius nulygintas, kai kuriais atvejais matomi nežymūs brūkšniai. Išorinis paviršius – kruopėtas. Kruopėtumo sluoksnis plonas, iš panašios molio masės kaip ir pačios sienelės, tik su smulkesnėmis 1–2 mm skersmens grūsto akmens priemaišomis. Puodų sienelės gana įvairaus storio – dažniausiai 7–9 mm, kartais storesnės, pasitaiko iki 15 mm storio (galbūt storis skiriasi skirtingose puodų vietose). Rasti tik 2 puodų pakraštėliai. Kakliukų paviršius horizontaliai–įstrižai brūkšniuotas, tačiau matyti, kad brūkšniuotas kitaip nei būdinga įvairių tipų keramikai brūkšniuotu paviršiumi, ant užtepto papildomo molio sluoksnio. Vienas aptiktas kakliukas buvo S formos, kitas – tiesus, tik neaišku, kokia kryptimi – į vidų, vertikaliai ar į išorę. Aptikta keramika datuojama I tūkst. pr. Kr., greičiausiai jo viduriu. Iki šiol apie tokios keramikos radinius neįtvirtintose Rytų Lietuvos gyvenvietėse informacijos neturėta (galbūt kai kur ir yra rasta, bet nei publikacijose, nei ataskaitose tai nefiksuota).

Kiti plote 2 aptikti radiniai neišraiškingi. Aptikti 9 titnago radiniai – nuoskalos arba skeveldros. Vienas akmens radinys yra neaiškus – tai natūralus neskaldytas upės riedulys, kurio vienoje plokštumoje matyti išskaptuotas 30 mm ilgio griovelis. Taip pat aptikta keletas smulkių neidentifikuojamų gyvūnų kaulų fragmentų bei vienas rago, greičiausiai stirnos, fragmentas.

Plotas 3 tirtas suprojektuotos elektros linijos R dalyje. Jis kastas miške, pačioje aukštesniosios terasos šlaito papėdėje (1 pav.). Ploto dydis – 2x2 m (4 m^2). Jo paviršius buvo padengtas velėna, jis šiek tiek leidosi PV kryptimi. Po velėna atsidengė 30 cm storio rusvai pilkos spalvos humusingo smėlio armens sluoksnis. Po juo slūgsojo 8–12 cm storio rusvai geltono žvirgždingo smėlio sluoksnis, kurio kilmė greičiausiai deliuvinė – jis čia turėtų būti nuslinkęs nuo greta esančio šlaito. Po pastaruoju atsidengė 65–90 cm storio tamsiai pilkos spalvos smulkaus smėlio sluoksnis, kuriame dar išsiskyrė keletas atskirų šviesesnės ir tamsesnės spalvos grunto horizontų. Toliau, 1–1,1 m gylyje nuo žemės paviršiaus pasiektas geltono smulkaus smėlio įžemis.

Tiksliau interpretuoti ploto 3 stratigrafiją kol kas, neturint daugiau duomenų iš ploto

aplinkos, yra gana sudėtinga. Storas tamsaus smėlio sluoksnis greičiausiai susiformavo natūraliai, vykstant dirvodaros procesams. Tamsiai pilka spalva – didelis organikos kiekis – greičiausiai rodo, kad ši vieta praeityje galėjo būti drėgnesnė nei šiuo metu. Anksčiau minėta dauba šioje vietoje žemės paviršiuje jau nepastebima, ji baigiasi keliolika metrų į V nuo ploto 3. Galima tik spėti, kad taip giliai pasiektas įžemis rodo, jog ši vieta visgi gali būti susijusi su ta dauba, galbūt tai jos šiuo metu jau užslinkusios dalies pakraštys.

Plote 3 aptiktos tik 2 keramikos šukės, rastos tamsiai pilkos spalvos smėlio sluoksnyje. Abi šukės smulkios, nuo lipdytinės keramikos puodų. Viena šukė skirtina vėlyvosios grublėtosios keramikos stiliui, datuojama V–VI a. Kitos šukės paviršius nuskilęs, ji neidentifikuojama.

Plotas 4 tirtas suprojektuotos elektros linijos R gale, šalia jau esančios elektros pastotės. Jis kastas miške, aukštesniosios terasos pakraštyje, jau už kultūros vertybės teritorijos ribų (1 pav.). Ploto dydis – 1x1 m. Paviršiuje atidengtame armens sluoksnyje aptikta XX a. radinių – keramikos, stiklo šukių. Giliau ėjo natūraliai susiklostę greičiausiai eolinės kilmės sluoksniai. 60 cm gylyje aptiktas tamsiai pilko smulkaus smėlio sluoksnis greičiausiai gali būti sietinas su prieš pustymus buvusiu paviršiumi. Rusvai geltono smulkaus smėlio įžemis pasiektas 80–90 cm gylyje. Archeologinių radinių plote 4 neaptikta.

Ardiškis Ancient Settlement II

In 2017, a field evaluation (four areas totalling 19 m^2) was conducted at the site of the push pits for a planned power cable at Ardiškis Ancient Settlement II (Širvintos District, East Lithuania). (Figs. 1, 2). Archaeological signs, i.e. finds and objects, were discovered in three of the four excavated areas. The discovered finds: pottery with grainy and rough surfaces, date to the 1st millennium BC and the mid-1st millennium AD (Fig. 3). In addition to the pottery, some featureless flint, bone, and stone finds were also found. The 1st-millennium BC pottery with grainy surfaces discovered at the settlement proved to be especially interesting. Up until then no finds of such pottery were known in East Lithuanian settlements on open ground.

A depression at the terminal segment of a valley, perhaps an old riverbed, in this settlement's territory is also interesting from an archaeological perspective. The investigation revealed that stratified layers of peat, containing finds and partially surviving organic matter, had formed at this location and therefore further investigations there might yield important information in the future.

Gintautas Zabiela

Bilionių piliakalnis

2017 m. rugsėjo 25 – spalio 8 d. vykdyti Bilionių piliakalnio (Šilalės r., Bilionių sen.) archeologiniai tyrimai. Tyrimus rėmė Šilalės rajono savivaldybė, žemės kasimo darbus atliko Bilionių bendruomenės nariai. Bilionių piliakalnis, vadinamas Šventkalniu ar Švedkalniu, įrengtas atskiroje didelėje kalvoje stačiais 20–25 m aukščio šlaitais. Jo 51x40 m dydžio aikštelė ovali, pailga ŠV–PR kryptimi, buvusi apjuosta net 5 įtvirtinimų linijomis, kurių teišliko nežymios liekanos. Pirmasis pylimas buvo aikštelės pakraščiuose (jo vietoje išliko kiek iškilę kraštai ir statūs 4–5 m aukščio išoriniai šlaitai. Jie leidžiasi į 11–17 m pločio terasą, 3 m žemiau kurios yra 8 m pločio antra terasa (žymi ŠV šlaite, XX a. pradžioje dar buvo matoma ir